

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع: وقت مشترک و مخصوص/مواقیت الصلاة
بِحثمان درباره اوقات نمازهای پنجگانه بود، نماز ظهر و عصر را خواندیم و الان در وقت نماز مغرب و عشاء بحث می کنیم، صاحب عروه فرمودند: «وما بین المغرب و نصف الليل وقت للمغرب والعشاء، ويختص المغرب بأوله مقدار أدائه، والعشاء بآخره كذلك، هذا للمختار»^۱.

قبلا در مورد وقت اختصاصی و اشتراکی بحث کردیم و گفتیم که از اول وقت به مقدار چهار رکعت وقت مخصوص نماز ظهر و به مقدار سه رکعت وقت مخصوص نماز مغرب است و همچنین از آخر وقت به مقدار چهار رکعت وقت مخصوص نماز عصر و نماز عشاء می باشد، صاحب عروه و اکثر محشین عروه قائل به وقت اختصاصی و اشتراکی شدند و تنها مخالف آقای خوئی بود که وقت اختصاصی را قبول نداشت لذا طبق نظر ایشان اگر کسی متذکر نباشد و نماز عصر را در وقت اختصاصی نماز ظهر بخواند نمازش صحیح می باشد.

صاحب عروه در ادامه می فرماید: «وأما المضطر لنوم أو نسيان أو حيض أو نحو ذلك من أحوال الاضطراب فيمتد وقتها إلى طلوع الفجر ويختص العشاء من آخره بمقدار أدائها دون المغرب من أوله، أي ما بعد نصف الليل، والأقوى أن العابد في التأخير إلى نصف الليل أيضا كذلك، أي يمتد وقته إلى الفجر وإن كان آثما بالتأخير، لكن الأحوط أن لا

ينوي الأداء والقضاء، بل الأولى ذلك في المضطر أيضا»^۲.

چند مطلب در اینجا بیان شده؛ اول وقت اختصاصی و وقت اشتراکی که قبلا درباره آن بحث کردیم. دوم اینکه "لكل صلاة وقتان" وقت فضیلت و وقت اجزاء که در این رابطه نیز قبلا مفصلا بحث کردیم. سوم اینکه وقتی ذهاب حمره مشرقیه صورت گرفت "دخل الوقتان إلا أن هذه قبل هذه" که اینجا نیز دقیقا مثل همان بحثی که در وقت نماز ظهر و عصر داشتیم می باشد یعنی از عبارت "إلا أن هذه قبل هذه" اگر استثناء متصل باشد اختصاص در می آید به این بیان که "دخل الوقتان إلا أن وقت هذه قبل وقت هذه". چهارم اینکه باید اقوال عامه را در اوقات صلاة بدانیم چون آنها با ما در این مسئله اختلافات فراوانی دارند البته خود آنها نیز در بین خودشان اختلاف نظر دارند و اتفاقا در هر موضوعی قائلی از آنها داریم لذا دیگر تقیه نداریم.

پنجم در وسائل الشیعة باب ۱۷ از ابواب مواقیت در حدیث اول که از زراره می باشد و سندش هم خیلی خوب است اینطور ذکر شده که: "عن ابی جعفر علیه السلام: إذا غابت الشمس دخل الوقتان".

ششم تتمه خبر داود بن فرقد که از آن وقت اختصاصی را استفاده می کردیم در باب ۱۷ از ابواب مواقیت حدیث ۴ ذکر شده و بر وقت اختصاصی دلالت دارد. هفتم خبر عبید بن زراره که خبر ۲۴ از باب ۱۶ از ابواب مواقیت است دلالت دارد بر اینکه: "إذا غابت الشمس دخل الوقت الصلاتين إلى نصف الليل إلا

^۱ عروة الوثقی، سید محمد کاظم یزدی، ج ۲، ص ۲۴۸، ط جماعة المدرسین.

^۲ عروة الوثقی، سید محمد کاظم یزدی، ج ۲، ص ۲۴۹، ط جماعة المدرسین.

یک خبر در مورد وسعت وقت نماز مغرب و عشاء می خوانیم، خبر این است: ﴿وَعنه، عن أحمد وعبد الله ابني محمد بن عيسى، عن داود الصرمي قال: كنت عند أبي الحسن الثالث عليه السلام يوماً فجلس يحدث حتى غابت الشمس، ثم دعا بشمع وهو جالس يتحدث فلما خرجت من البيت نظرت فقد غاب الشفق قبل أن يصلي المغرب ثم دعا بالماء فتوضأ وصلى﴾^۳.

خبر دیگر این است که: ﴿وَعنه، عن أحمد بن محمد بن عيسى، ومحمد بن عبد الجبار جميعاً، عن أبي طالب عبد الله بن الصلت، عن القاسم بن محمد الجوهري، عن عبد الله بن سنان، عن عمر بن يزيد قال: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: أكون مع هؤلاء وأنصرف من عندهم عند المغرب فأمر بالمساجد فأقيمت الصلاة، فإن أنا نزلت أصلي معهم لم أستمكن (أتمكن) من الأذان والإقامة وافتتاح الصلاة، فقال: إيت منزلك وانزع نياك وإن أردت أن تتوضأ فتوضأ وصل فإنك في وقت إلى ربيع الليل﴾^۴.

خبر سندا صحیح است و دلالت دارد بر اینکه وقت نماز مغرب و عشاء وسعت دارد البته عروه وسعت وقت را منحصر در اضطرار کرده که اینطور نیست و اکثر محشین فرمودند در صورت تاخیر عصیان کرده ولی نمازش تا اذان صبح صحیح است.

بقیه بحث بماند برای فردا إن شاء الله تعالی ...

والحمد لله رب العالمين و صلى الله على

محمد و آله الطاهرين

أن هذه قبل هذه" این خبر عبارت "الی نصف الليل" دارد که مربوط به انتهاء وقت مغرب و عشاء می باشد. چند مورد برای وقت مغرب و عشاء ذکر شده؛ اول اینکه گفته شده قبل از ذهاب حمه مغریه نماز مغرب و عشاء را بخوانید که اشاره بر وقت فضیلت دارد و تعابیر دیگری مثل ربع الليل و ثلث الليل و نصف الليل و حتی الی طلوع الفجر نیز وارد شده یعنی شارع مقدس تا این حد وسعت داده و همان طور که عرض شد تقیه هم در کار نیست چون خود عامه نیز اختلاف نظر دارند و تفاوت اوقات در بین آنها نیز وجود دارد منتهی یک مطلبی وجود دارد که الان فقه عامه منحصر در مذاهب اربعه و ائمه اربعه شده و دیگر خودشان اجتهاد نمی کنند بر خلاف ما که فقه و اجتهاد پویا داریم، در زمان سید مرتضی تقریباً در قرن پنجم تعداد فقهاء عامه خیلی زیاد شد لذا آمدند و مذهب را منحصر در چهار مذهب حنفی و شافعی و مالکی و حنبلی کردند و گفتند بقیه باید از اینها تقلید کنند و حتی به ما نیز چنین پیشنهادی کردند ولی فقهاء ما قبول نکردند و گفتند ائمه علیهم السلام فرمودند خودتان اجتهاد کنید، این مطلب به طور مفصل در روضات الجنات نوشته شده که مراجعه و مطالعه بفرمائید.

خب و اما روایات مربوط به وقت نماز مغرب و عشاء به ترتیبی که بیان کردیم در باب ۱۰ و باب ۱۹ و باب ۲۲ و باب ۲۱ از ابواب مواقیت ذکر شده اند علی آئی حال این مباحث در مورد وقت نماز ظهر و عصر و همچنین نماز مغرب و عشاء مطرح بود که به عرضتان رسید و حالا وارد بحث در وقت نماز صبح می شویم.

^۳ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۱۴۳، ابواب مواقیت الصلاة، باب ۱۹، حدیث ۱۰، ط الاسلامیة.

^۴ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۱۴۳، ابواب مواقیت الصلاة، باب ۱۹، حدیث ۱۱، ط الاسلامیة.